

Naar alle waarschijnlijkheid stond er reeds een toren in de 12e eeuw toen kerk en kerkhof samen met de burcht omweld werden.

In een afrekening van 17 sept. 1496 (01) sprak men over een herstelling aan de kerktoren:

'Item anno XCVI, die sancti Lamberti, solvit prepositus fratri Johanni investito de Bruystem (02) per Katharinam Morren de censu in Ruckelingen super campanili in Bruystem reficiendo II flor. renenses pagamenti Lossensis. Et per Waltherum Nesen XXIIII st. Lossenses'.

Vertaling.-Ook in het jaar 1496, feestdag van de H.Lambertus, betaalt de proost aan broeder Johannes, pastoor te Brustem langs Katharina Morren uit de cijns van Rukkelingen voor het herstel van de Brustemse klokkentoren twee Rijngulden in Loons geld. En langs Walter Nesen 24 Loonse stuivers'.

In 1542 werd door Paulus Boegaerts aan de toren gewerkt (03). In deze tekst werden Romeinse en Arabische cijfers dooreen geschreven:

'Item octobris XXV exhibuit dictus Paulus Boegaert dicam qua docuit laborasse in Bruijsthem in reparatione turris LXII dietas, dietim IX pl., facit VI car., 19 1/2 st. quos diversis vicibus per Henricum Driedoens recepit et sic solutus'.

Vertaling.-Op 25 oktober 1542 voerde de genaamde Paulus Boegaert een proces voor zijn herstellingswerken van 62 dagen aan de toren van Brustem voor 9 pl., dit is 6 car., 19 1/2 stuiver, die hij op verschillende tijdstippen van Hendrik Driedoens ontving en aldus werd hij uitbetaald.

De Romaanse toren steunde in 1613 op de muren van het schip. Toen diende het balkwerk hersteld te worden en moest een venster aan de oostkant geplaatst worden (04).

De huidige bakstenen toren werd in 1649 tijdens het bewind van pastoor Engelbert Schrammen (05) gebouwd. Het is een massieve westertoren op hardstenen plint, gestut door steunberen, 4 m hoog en hardstenen hoekbanden op de westerhoeken. Binnenin verstevigde men de muren van de vroegere Romaanse toren.

Na de brand van 07 febr. 1965 tekenden sporen van vroegere verbouwingen van de hoofdbeuk zich af op de torenruïne. Van de oorspronkelijke driebeukige Romaanse kerk zijn in drie binnenmuren van het portaal de ronde bogen in zandsteen nog zichtbaar.

De toren van 1649 heeft een vierkantig grondplan met een zijde van 9,40 m. De voorgevel, 10,62 m breed, vertoont een rechthoekige dubbele voordeur, 2,50 m breed met een waaiervormig zonnemotief in het halfroond bovenlicht. Alles is omgeven door een geprofileerde hardstenen rondboog met ovale sluitsteen.

Boven de ingang deur op halve hoogte prijkt een roosvenster met een diameter van 3 m, verdeeld in een middelcirkel en daarrond acht sectoren. Voor dit glaswerk stond vroeger een kruisvormig ijzer.

Het ronde venster is als een draaiend rad, een symbool van licht, zon en volmaaktheid.

Hogerop zitten op elke gevel twee rondboogvormige galmgaten. Onder de dakleien waren er in 1649 vijf openingen, waarschijnlijk om bij eventuele herstellingen balken te kunnen aanbrengen.

Mogelijk stond de hardstenen hoekketting reeds vroeger verwerkt in de oude toren, want de hoekstenen hebben ongelijke afmetingen. Aan de rechterzijde zijn er slechts drie hoekstenen van 45 cm (de onderste, de vijfde en de bovenste) zoals aan de linkerzijde. De andere hoekstenen zijn slechts 38 cm breed.

In de noordzijde van de toren werd boven de galmgaten een gedenksteen ingemetseld. Links het blazoen van abt Hubert van Zutendael uit St-Truiden met de leus: '*Omnia suaviter*' (Doe alles met liefde). Rechts het blazoen van abt Servaes Vaes uit Averbode en de zin: '*Ne quid nimes*' (Houd maat in alles, of, dat niets mij te veel weze). In dit blazoen is ook een roos afgebeeld, het teken van Averbode. Het waren dezelfde abten die in 1648 de kerk van Kortembos hielpen wijden.

Ter hoogte van het roosvenster stond aan de noordzijde een raam, dat achteraf dichtgemetseld werd. De achterzijde bezat ook twee galmgaten, maar deze openingen waren verkleind wegens het schuine kerkdak, waarvan de nok juist zo hoog was als het metselwerk van de toren. Het metselen kostte 20 gulden voor 100 vierkante voeten.

De torenspits bestond uit een vierkantig tentdak, dat overging in een achtkantige piramide, bedekt met echte leistenen. Het timmerwerk van de Brustemse toren werd in 1650 uitgevoerd, blijkens een jaartal dat in één van de eikenhouten balken te lezen was na de brand van 1965.

In april 1701 was de toren volgens het visitatieverslag in uitstekende staat. In september 1712 was er een '*horlogium*' of torenuurwerk aanwezig (06).

- 01.-Archief van de Abdij van Averbode (A.A.A.),-I, register 52, folio 79v°.
- 02.-Johannes Raets alias 's Groots afkomstig uit St-Truiden, was pastoor te Brustem en Kozen 1459-1498 en werd te Brustem begraven.
- 03.-A.A.A.,-I, register 46, folio 201v°.
- 04.-Guil.Simenon.-'Visitationes Archidiaconales. Archidiaconatus Hasbaniae in Dioecesi Leodiensi ab anno 1613 ad annum 1763', deel I, Luik, blz.113, IX, 4i. (20 okt.1613)
- 05.-Pastoor Engelbert Schrammen, afkomstig van Mechelen-aan-de Maas, was zielenherder te Brustem van 1648 tot 1654.
- 06.-Guil.Simenon.-a.w., blz.113, IX, 4i. (26 april 1701 en 27 sept. 1712).